

Bir Çevirmenin Gözünden Kaçanlar ve Editörün Önerileri

Musa Yaşar Sağlam*

Öz

Bu makalede, Türkiye’de son yıllarda kurumsallaşmaya doğru yol aldığını söyleyebileceğimiz bir meslek olan “editörlük” ve “editör-çevirmen” ilişkisi ele alınmaktadır. Türkiye’de editörler, tıpkı çevirmenler gibi, hak ettikleri saygınlığı görmek şöyle dursun, hep arka planda kalmıştır. Bir kitap söz konusu olduğunda, onun yazarı anılır sadece; kitabın editörünün ya da çevirmeninin kim olduğu pek söz konusu olmaz. Oysa, editör, yayımlanan bir kitabın “güvencesi, sigortası”dır (Gümüş 2011: 44). Goethe, Brecht, Nietzsche, Zweig Türkçe yazmamışlardır, ama onları bu dilde konuşturan çevirmenlerdir. İlginçtir ki, editör-çevirmen ilişkisi editör-yazar ilişkisinden daha farklıdır. Genellikle editörler, özgün eserlere kıyasla çevirilere çok daha serbestçe müdahale ederler. Oysa bilmelidirler ki, çeviri “düz bir aktarım değil, bir metni başka dilde yeniden yazmak”tır (Bora 2011: 34); dolayısıyla, çevirmenin ürünü de bir “eser”dir. Bu çalışmada, yazar editörlüğün görev ve sorumluluklarına açıklık getirmeye çalışarak, Almandan Türkçeye çevirmiş olduğu Jean-Paul Roux’nun *Eski Türk Mitolojisi* adlı eseri üzerinde, iyileştirme/geliştirme kapsamında müdahalede bulunan editörün yayıncılıktaki vazgeçilmez yerini ve editör-çevirmen ilişkisini irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler

Editör, çevirmen, editör-çevirmen ilişkisi, çeviri hataları

1. Giriş

Editör sözcüğüne ilişkin Türkçede en erken örneğe 1946 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde rastlamaktayız. Kökeni Latince olan bu sözcük (~ Lat. *editor* a.a. < Lat. *edere*, *edit-* + *or* → *data*) dilimize Fransızca üzerinden girmiştir (~ Fr. *éditeur* yayınlayan, yayıncı) (bk. Nişanyan 2012).

En iyi editörlerin aynı zamanda yazar olanlar arasından çıktığını düşünürüm. Örneğin Yaşar Nabi Nayır ve Memet Fuat sayısız şiir, roman, öykü, oyun ve

* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü - Ankara / Türkiye
mysaglam@hacettepe.edu.tr

inceleme-deneme yazmış, çeviriler yapmıştır. Ancak, Yaşar Nabi Nayır'ın *Varlık* dergisi ve Varlık Yayınları'ndaki editörlük başarısı unutulmaz. Geleneksel yayıncılık dendiğinde, ilk akla gelen isimdir o. De Yayınevi'ni kuran Memet Fuat ise, editörlüğün en ince ayrıntılarına tam anlamıyla vakıf ve sahip olduğu bilgi birikimini tanımlayıp genç kuşaklara aktaran bir üstattır.

Aynı şekilde, günümüz tanınmış editörlerinden Tanıl Bora da yazar-editörlere örnek gösterilebilir. Kendisi, yazdığı sayısız kitabın ve *Birikim*'deki yazılarının yanı sıra, uzun yıllardan bu yana İletişim Yayınları'nda araştırma-inceleme dizisi editörlüğünü ve *Toplum & Bilim* dergisinin yayın yönetmenliğini yürütmektedir.

Avrupa'da bunun örneklerine çok erken dönemlerde rastlamaktayız: 16. yüzyıl başlarında Erasmus von Rotterdam bu konuda iyi bir örnek teşkil etmektedir. Elbette bunun bir nedeni de, matbaacılık, dolayısıyla yayıncılık konusunda Avrupa'nın çok daha ileride bulunuyor olmasıydı. İtalya ve Fransa'da ise, Italo Calvino ve André Gide örneklerinde olduğu gibi, yazarların editör olması geleneği bugün de hâlâ devam etmektedir (bk. Carter 2011: 38).

Editör, neyin kitap olabileceğine karar veren kişidir. Bir anlamda yazar/çevirmen, yayınevi ve okur arasındaki bağlantıyı sağlayan kişidir. Cem Akas'ın bu konuda Notos Öykü'de yayımlanan yazısında, editör "epey bir iş yapan, ciddi sorumlulukları olan, kritik aşamalarda inisiyatif kullanması gereken, hem edebiyat dünyasını hem de kitap piyasasını takip eden, insan ilişkileri konusunda becerikli ama içten olan, ne dediğini bilen, ne yapabileceğini bilen, nerde durması gerektiğini bilen biri" (2011: 23) olarak betimlenmektedir. Birçok yayınevinde, ekonomik kaygılarla editörler çoğu zaman lektör, redaktör, düzeltmen, tasarımcı ve hatta gizli ikinci çevirmen olarak istihdam edilmektedir.

Tanıl Bora, 2004 yılında *Virgül* dergisinin Nisan, Mayıs ve Haziran sayılarında art arda yayımlanan "Editör Kimdir, Eserleri Nelerdir?" başlıklı yazılarında bu konuyu ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Editörü, "metni 'kitap' halesini kuşanmazdan önceki yalın haliyle okuyan bir sırdaş, ilk mahsulü tadan bir degüstatör, metnin yatak odasına sızmış bir çapkın" (bk. 2004a)¹ olarak tanımlayan Bora'ya göre, iyi yayıncılık, iyi editörlükten geçer. Ne var ki, Türkiye'de editörlüğün karşı karşıya bulunduğu kurumsallaşma sıkıntısının temel nedenlerinden biri, editörün asıl işinin ne olduğu konusundaki belirsizliktir. Bunda ise, Türkiye'deki yayıncılık sektörünün göreceli olarak henüz yolun başında olmasının etkisi büyüktür.

Bu bağlamda, lektör, editör ve redaktör arasındaki iş bölümünü kısaca değinmek istiyorum. *Lektör*, sunulan dosyanın/yapıtın yayınevi politikasına uygun olup olmadığına, başka bir deyişle basılacak kitaba karar veren kişidir. Sunulan metni değerlendirmek, metin üzerinde yapılacak değişikliklere ilişkin

önerilerde bulunmak, bir kitap dizisinin pazarlanması, çeviri, telif hakları gibi konular onun görev ve sorumluluk alanına girmektedir. *Editör*, sunulan ham malzemeyi yayına hazırlayan kişidir, bir anlamda metnin kitaba dönüşmesi sürecini yönetir. İçerik ve biçime ilişkin önerilerde bulunur. Bora'nın deyimiyile, bu işi "ghost-writer"liğe (bk. 2004b)² götürecektir, yani kitabı bizzat oturup yeni baştan yazacak kadar abartanlar da yok değildir. *Redaktör* ise, dilbilgisi; yazım; düzelti; başvurulacak dipnot/atıf düzeni; içerik-paragraf uyumu; terim, kavram ve isimlerde birlik vs., kısacası dosyayı/yapıtı yayıma hazırlama sürecinden sorumlu kişidir. Günümüzde kimi yayınevlerinde, redaktörün bazı görevleri modern bilgisayar programları ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Gerçi, teknoloji her geçen gün daha da ilerlemekte ve geliştirilen bu programlar sayesinde, metinde geçen yazım ve dilbilgisi hataları büyük ölçüde düzeltilebilmekteyse de, bilgisayar dilsel duyarlılığa sahip bir insanın yerini hiç bir zaman tam anlamıyla dolduramayacaktır.

Bir kitap fevkalade ilgi çekici bir içeriğe sahip olabilir, ancak yazım ve dilbilgisi açısından yetersizse, umulan etkiyi yaratamayabilir. Aynı şekilde, yabancı dili yetersiz ve Türkçeye tam anlamıyla vakıf olmayan bir çevirmen tarafından yapılmış bir kitap çevirisi, yayıma hazırlama aşamasında redaktöre büyük zorluk çıkarır. İdeal olanı, redaktörün kendisinin de bir çevirmen olmasıdır; bu durumda, yabancı dildeki kaynak metni sunulmuş olan Türkçe çeviri ile karşılaştırabilir. Diğer bir seçenek ise, redaktör ilgili yabancı dile hâkim olmayabilir, ancak kitabın konusuna vâkıftır ve sunulmuş olan Türkçe çeviriyi anlaşılabilirlik ve yukarıda belirtilen diğer hususlar açısından inceler.

Türkiye'de kimi zaman bir banka ya da köklü bir kuruluş tarafından desteklenen profesyonel yayınevlerinde lektör, editör ve redaktörler istihdam ediliyorsa da, aralarında kesin bir iş bölümü yapıldığını söylemek çoğu kez pek mümkün değildir; oysa, bu kişilerin yerine getirdiği görevler kesin olarak ayrışmalıdır. "Çevirmen Sömürüsü ve Yayımcılık" adlı makalesinde, Işık Ergüden, yayımcılığı "kapitalist bir sektör" olarak nitelendirmekte ve "esas kârını insan emeği üzerinden (çalıştırdığı elemanlardan, çevirmenlerden², redaktörlerden)" sağladığını belirtmektedir (2002: 51). Dolayısıyla, sınırlı imkânlarla ayakta durmaya çalışan küçük, diğer bir ifadeyle butik yayınevlerinde ise, çoğu zaman editörün tek başına birden fazla görevi yerine getirmeye çalıştığını görmekteyiz. Hatta kimi yayınevlerinde, editörlük faaliyetleri ağırlıklı olarak bilgisayar programları ile yürütülmeye çalışılmaktadır. Ne var ki bu programlar bir metni belirli bir düzeyde, o da sadece biçime yönelik hataları, yani yazım ve basit dilbilgisi hatalarını kontrol edebilmektedir. Bu programların üslup ve içerik söz konusu olduğunda, pek bir faydası bulunmamaktadır.

2. Yazar/Çevirmen ile Editör³ Arasındaki İlişki

Yazar/çevirmen ile editör arasındaki ilişki fevkalade önemlidir. Kurulacak sağlıklı bir iletişim sayesinde sorular doğrudan yöneltilebilir, sorunlar kısa sürede çözüme kavuşturulabilir ve aynı şekilde yanlış anlamaların da önüne geçilmiş olur.

Birçoğumuzun başına gelmiştir. Evde bir metin kaleme almış ve aradan birkaç gün geçtikten sonra onu tekrar okuduğumuzda, birçok hata dikkatimizi çekmiştir. Hayret ederek, nasıl oluyor da bunlar gözümüzden kaçtı diye kendimize sormuşuzdur. İşte, yazar ve çevirmenlerin durumu da pek farklı değildir. Romanını tamamlayan bir yazar ya da yapmakta olduğu çeviriyi bitiren bir kimse, yapıt ile arasında gerekli eleştirel mesafeyi sağlayabilmek için onu maul bir süre rafa kaldırmalıdır, ancak ondan sonra üzerinde tekrar çalışabilir.

En deneyimli yazar/çevirmen dahi birkaç tekrardan sonra kendi metnindeki hataları fark etmez. Dolayısıyla en güvenilir yol, metnin bir başka meslektaş, mümkünse de bir editör tarafından okunmasıdır; çünkü o, metindeki hataları çok daha kısa süre içinde bulacaktır. İdeal olanı ise, editörün, incelenecek olan metnin konusuna göre belirlenmesidir. Yani, incelenecek olan metin bir hukuk metniyse, bu takdirde editörün de hukuk öğrenimi görmüş birisi olması yerinde olacaktır.

Bu konuda, *Kitap Zamanı* dergisinin 2008 Mayıs sayısında, Türk yayın dünyasının kıdemli editör ve çevirmenlerinden Selahattin Özpalabıyıklar ile yapılan bir söyleşi yayımlandı. Özpalabıyıklar bu söyleşisinde, editörü Havari Kuşkucu Thomas'a benzetmekte ve "Yapıt'ı kitap'a dönüştürmekte editörün işlevini belirleyen temel nitelik de galiba bu, bu kuşku. Editör bu kuşku sayesinde ki yazarın 'Kuzguna yavrusu şahin görünür' fehvasınca kusursuz gözüyle baktığı bir metne asıl değerini verir." (bk. Ergün 2008) demektedir.

Caravaggio'nun tablosuna da esin kaynağı olan Aziz Thomas'a, Hz. İsa şöyle seslenmektedir: "Yaklaşır ... elini, koy böğrüme. Kuşkucu olma, inançlı ol!" (Yahya İncili 20: 27).

Hıristiyan inancına göre Hz. İsa çarmıha gerilmiş ve öldüğünden emin olunduktan sonra çarmıhtan indirilmiştir. Orada nöbetçi olan asker, Hz. İsa'nın öldüğünden emin olmak için göğsüne mızrağını saplamış ve derin bir yara açıp da ondan bir ses çıkmayınca, öldüğüne emin olmuş ve çarmıhtan indirilmesine izin vermiştir. Hz. İsa kefenlenip mezara konulduktan sonra bir daha mezarında bulunamamıştır. Hıristiyan inancına göre Hz. İsa canlanmıştır; fakat, Havari Thomas bundan kuşku duymuş ve böğründeki mızrak yarasını görmek istemiştir. Hz. İsa da ona yarasını göstermiş ve Thomas da bu dirilişe inanmıştır.

Özpalabıyıklar, yaptığı bu benzetme ile editörün, yazar ya da çevirmenin kim olduğuna bakmaksızın, onun sözümlerine ona “kusursuz” yapıtını kuşkuyla değerlendirmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Tanıl Bora'nın da belirttiği üzere, “her metinde dokunacak nice virgüller vardır [...] nokta-virgül teşbihinin ötesinde, kompozisyon, kurgu veya dil açısından” (2004c: 73) bir editörün katkısına ihtiyaç duymayacak derecede mükemmel bir metinle karşılaşmak pek olası değildir. Dolayısıyla editörlük, bir anlamda yayıncılığın vazgeçilmez temel unsurudur. Ne var ki, “‘Dışardan’ bakıldığında, hiç de lazım gibi görünmeyecektir, görünmeyebilecektir. Dışardan? Yani hem yazar hem okur açısından!” (Bora 2004c: 73).

Bu bağlamda sizlere kendimden, daha doğrusu *Eski Türk Mitolojisi*'nin Türkçeye çeviri sürecini örnek vermenin yerinde olacağını düşünüyorum.

Uzun yıllardan bu yana Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Mütercim-Tercümanlık Bölümünde lisans ve lisansüstü düzeyde çeviribilim, hukuk çevirisi, yazın çevirisi ve çeviri eleştirisi derslerini vermekteyim. Ayrıca, bu alanda yüksek lisans ve doktora tezleri yönetmekteyim. Dilbilim ve çeviribilim alanında yaptığım akademik çalışma ve yayınların yanı sıra, daha çok mitoloji ve roman çevirileri olmak üzere, onun üzerinde Almanca kitabı Türkçeye kazandırdım. Bir kitabın çevirisine harcanan emek ve süre ile, karşılığında alınan ücretin orantısız, fevkalade düşük olduğu, yayıncılık dünyasına az çok ilgi duyan herkesin bildiği bir gerçektir. Kendim ve birlikte yaşadığım kişilerin ihtiyaçlarını karşılayacak kalıcı ve düzenli bir gelire sahip olmam, dolayısıyla çeviriyle yaşamını idame ettirmeye çalışan biri olmamam nedeniyle şanslıyım. Bu avantaj sayesinde ki, yayınevlerinin önce kitap bulup sonra çevirmen aradıkları bir dönemde, ben çevireceğim kitapları kendim seçme ayrı-

çalışına sahiptim. Dolayısıyla onları severek ve özenle çevirdim; üstelik, çevirdiğim kitaplar için önceden telif hakkı almayarak risk aldysam da, bu sayede çevirinin yayınevine teslimi konusunda üzerimde bir zaman baskısı da oluşmadı.

Belirtmekte fayda gördüğüm bir diğer husus ise, yazar/çevirmen ile editör arasında kurulacak sağlıklı bir iletişim sayesinde, “karşılıklı bir öğrenme ortamı”nın yaratılabileceğidir (Birkan 2002: 55). Nitekim, *Eski Türk Mitolojisi*'nin Türkçeye çevirisini tamamlayıp yayınevine teslim etmemin ardından, yapıtın 2011 yılında yayımlanan ilk baskısı ve 2012 yılında yayımlanan ikinci baskısı için iki ayrı kişi tarafından yapılan editörlük çalışmaları tarafıma ulaştırılmış; her defasında, editörler tarafından yapılan değişiklik önerilerini çevirmen olarak ben gözden geçirmiş; gerektiğinde, yayınevindeki sorumlu kişi ile fikir alışverişinde bulunmuş ve ancak ondan sonra baskı aşamasına geçilmiştir. Benim, yani çevirmen açısından bu kaçırılmayacak eğitici bir deneyimdir; çünkü, böylece ne tür hatalar yaptığımı ve editör tarafından çeviri üzerinde ne gibi bir çalışma yapıldığını görme fırsatı bulmuş oldum.

3. Editör, Değişiklik Önerilerini Nasıl Gösterir?

Editör, metin üzerinde yapılacak değişikliklere ilişkin önerilerini farklı şekillerde gösterebilir. Bu amaçla modern bilgisayar programlarından faydalanabilir. Bu durumda, yazar/çevirmen hangi hataları yaptığını takip edebilir ve ileride bu hataları tekrarlamaktan sakınabilir. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan *Eski Türk Mitolojisi*'nin 2011 yılında yayımlanan ilk baskısı için Aziz Merhan tarafından yapılan editörlük çalışması, buna bir örnek teşkil etmektedir. Merhan, bu amaçla Microsoft Word içindeki “değişiklikleri izle” görev bölmesinden yararlanmıştır. Böylece çevirmen için eklemeler, silmeler ve biçimlendirme değişiklikleri de dâhil olmak üzere, metin üzerinde yapılan tüm değişiklikleri izlemek mümkün olmaktadır. Üstelik önerilen bu değişiklikleri metin üzerinde uygulamak ya da iptal etmek için, çevirmenin tek bir tuşa basması yeterli olmaktadır.

Gerçi Kâşgarlı Mahmut'un yapıtı kadar değerli olmasa da, daha başka sözlük ve açıklamalı sözlükler de bazen ek bilgiler içermektedir. Bunların arasında, 1245 yılına ait *Tarîhü'l-İspanî*, İspanyol Ebu Hayyan el *Garnatî'nin* 1313 yılına ait *Kitâb ü'l-İdrâk li-lisan il-etrâk* adlı çalışması, İbni Mühannâ'nın 13. yüzyılın sonu ya da 14. yüzyılın başına ait açıklamalı sözlüğü, 'Abdullah et-Türkî'nin 14. ya da 15. yüzyıla ait açıklamalı sözlüğü ve nihayet 14. yüzyılın ilk yarısında derlenen bir Türkçe-Kumanca, Farsça ve Latince sözcük dizini olan *Codex Cumanicus* sayılabilir.

Açıklama [a11]: yunusnak g gibi görünüyor /of sesiz vases bir haf olmalı.
Açıklama [a12]: Ortası
Açıklama [a13]: <i>Kitabu'l-İdrâk li Lisanil-Etrâk</i>
Açıklama [a14]: İbnu Mühârrâ
Silinmiş: a
Silinmiş: i

Aynı kitabın 2012 yılında yayımlanan ikinci baskısı için Mehmet Ölmez tarafından yapılan editörlük çalışmasında ise, farklı bir yol izlenmiştir. Ölmez, metin üzerinde yapılacak değişikliklere ilişkin önerilerini geleneksel bir şekilde basılı metin üzerinde, hatta doğrudan kitap üzerinde göstermiştir. Bu yöntemin de bazı avantajları bulunmaktadır. Kendi deneyimlerimizden de biliriz,

eğer bir metni çıktı alıp kâğıt üzerinden kontrol etmek yerine, metni ekran üzerinden kontrol etmeye çalışırsak, bu durumda kimi ayrıntılar gözümüzden kaçabilmektedir.

Maddeler

49

Les Ouighours [Uygurlar] Paris 1955, s. 148. R. Dankoff, *Barağ and Burağ* [Barak ve Burak], *Cent. As. Journ.* XV, 2, 1971, s. 102-17.

Baş. Çok eskiden başlayıp günümüze kadar Türklerin büyük İslam imparatorluklarında düşmanlarının başını kesip, onu bir ganimet veya kült objesi olarak muhafaza etme geleneği vardı. Kafatasını tepesinin hemen altından ayırdıktan sonra, onu bazı durumlarda içki kâsesi olarak kullanırlardı. Ne var ki, bu yeni bir şey değildi: Bu ritüel onlardan çok daha önce vardı. Kurucup'e ait bir kâsenin (M.Ö. 4.-3. yüzyıl) üzerindeki resim, düşmanın başını taşıyan bir İskit savaşçısına ait olabilir. Bu ise Herodotus'a ait klasik raporun resimlenmesine hizmet eder: "Gözlerin yukarısından kafatasının üst kısmını kesip ayırdıktan sonra, onu tekrar deriyle kaplıyor ve içki kâsesi olarak kullanıyorlar." Hiung-nular, ardından Yüe-ch'iler ve T'u-küeler de tıpkı İskitler gibi davranmışlardır. Preslav Bulgarları savaşta öldürdükleri düşmanlarının başını saklıyorlardı ve Theophanes'e göre, öldükten sonra Bizans hükümdarı Nikephoros'un başından ayaklı bir kupa yapıldı. Kapgan Kağan (691-716) 716 yılında Bayırkular tarafından öldürülünce, başı kesilir ve onu başkentine

4. Editörün Yaptığı Değişiklik Önerileri

"Editörlük" konusu ve "editör - yazar/çevirmen" ilişkisine ayırdığım bu ilk bölümün ardından kendi çevirmenlik deneyimimden yola çıkarak, *Eski Türk Mitolojisi*'nin Türkçe çevirisine ilişkin editörlerin yaptıkları önerilerden bazı somut örnekler vermek istiyorum.

Eski Türk Mitolojisi Jean-Paul Roux tarafından Almanca okuyan bir okur kitlesi için yazılmış ve Türk mitolojisini tanıtmayı amaçlayan bir kitaptır. Dolayısıyla bu kitabın Türk ve Türkçe okuyan bir okur kitlesi için Türkçeye çevrilirken aynen çevirilerek aktarılması kimi durumlarda doğru olmayacaktır. Bu kitabın Türkçe çevirisinin 2011 yılında yayımlanan ilk baskısı ve 2012 yılında yayımlanan ikinci

baskısı iki ayrı kişi tarafından gözden geçirilmiştir. Bu arada, her iki editörün de akademisyen ve Türkolog olduklarını, ağırlıklı olarak Türk dilleri üzerinde çalıştıklarını ve üstelik Almancaya da hâkim olduklarını belirtmek isterim.

Eski Türk Mitolojisi'nin Türkçe çevirisine ilişkin editörlerin yaptıkları öneriler gözden geçirilmiş ve şu başlıklar altında tasnif edilmiştir:

Dilbilgisi

Örnek 1:

"Tariyat Yazıtında, imparatorluğun (*el*) 'bir kılıca benzetilebileceğinden' söz edilmektedir, yani zarar verilemez ve ebedî (Roux 2012: 33).

↓
ebedîdir (Ölmez)

Sıralı cümlelerde her cümlenin yüklemi aynı çekim eklerini almak durumundadır. Dolayısıyla editörün önerdiği üzere, cümlenin "ebedîdir" şeklinde bitmesi yerindedir.

Örnek 2:

"Ancak sonradan karşılaştığımız →Cehennem ise, belkide hiçbir zaman ölüle-
rin bir ikamet yeri olmamıştır." (Roux 2012: 30).

↓
belki de (Ölmez)

Bu örnekteki "belkide" sözcüğünde geçen "de" bir ek değil, bir bağlaçtır. Ek olan "-de/-da" bitişik yazılır. Bağlaç olan "de/da", başka bir deyişle dahi anlamındaki "de, da" ise ayrı yazılır.

Örnek 3:

"Bu nedenledir ki, halk kendini tanrının hizmetkârı olarak görür. Üç kez "Ben ki, *Tengrinin* hizmetkârıyım, bunu yazdım." diye tekrarlayan Gürbelçin'e (8. yüzyıl) ait küçük bir metinde, İslâmın etkisini görmek asla imkânsızdır." (Roux 2012: 130).

↓
kesinlikle mümkün değildir (Ölmez)

Bu örnekte ise, bir dilbilgisi hatasından kaynaklanan bir anlaşılabilirlik sorunuyla karşı karşıyayız; açıkçası, Türkçenin hatalı kullanımı söz konusudur. Cümle içinde yer alan "asla" sözcüğü bir durum zarfı, daha doğrusu bir kesinlik zarfıdır ve görevi, fiilin yapılışına kesinlik anlamı katmaktır. Ancak bu örnekteki hata, bu zarfın ardından "-sız" yapım eki almış bir sözcüğün gelmesidir. Bu ek, bir isimde herhangi bir şeyin bulunmadığını, olmadığını bildirir. İsmeye yokluk ifadesi vermek veya kazandırmak gerektiğinde başvurduğumuz bir ektir; an-

cak, “asla” zarfının ardından “-sız” yapım eki almış bir sözcük gelemmez. Dolayısıyla editörün bulunduğu öneri yerindedir.

Yazım

Örnek 1:

” ... →Dağda, ancak daha çok Tamir →Nehrinin kıyılarında gerçekleşirdi. The-ophylaktos Simokatta, Türklerin tanıya at, öküz ve koyun kurban ettiklerini belirtir.” (Roux 2012: 88).

Theo-phylaktos (Ölmez)

Örnekte geçen isim 7. yüzyılda yaşamış bir Bizanslı tarihçiye ait olup, bir heceleme hatası söz konusudur.

Örnek 2:

“Birçok Türk dilinde →Göğü nitelendiren *kök* sözcüğü, ilk başta göğün, yani büyük tanrının isimlerinden yalnızca biriydi. Aynı şekilde göğün seçilmiş halkı olan Türk halkını ve gökten gelen kimi nesnelere, özellikle kurdu, *Kök*→*böri*, “mavi kurdu” nitelendirmektedir.” (Roux 2012: 86).

“mavi kurd”u (Ölmez)

Bu örnekte ise, bir ünsüz yumuşaması söz konusudur. Süreksiz sert ünsüzle biten “kurt” sözcüğü, ünlüyle başlayan bir ek aldığından, sözcüğün sonundaki /t/ ünsüzü yumuşayarak /d/ye dönüşmüştür. Tırnak içindeki söze ek gelirse, bu ek tırnaktan sonra geleceğinden, /u/ ünlüsü tırnak dışında kalır. Editör, bu durumdan hareketle “mavi kurdu” yerine “mavi kurd”u şeklinde bir yazım önermiştir. Ne var ki, çevirmen olarak ben, editörün önerisi doğrultusunda /u/ ünlüsünü tırnak dışında bıraktım, ancak “mavi kurt” bir kavram olduğundan, “mavi kurt”u şeklinde bir yazımı tercih ettim.

Örnek 3:

”*Bayrak* için Türkçe’de en sık kullanılan karşılık *tuğ* olup, bu, Kâşgarlı Mahmud tarafından zikredilmektedir. Codex Comanicus’da ise, gırtlak sesi düşerek *tu* şeklinde yer almaktadır.” (Roux 2012: 51).

Codex Comanicus’ta (Ölmez)

Üçüncü örnekte ünsüz benzeşmesi (ünsüz sertleşmesi) kuralına uyulmamıştır. Türkçede f, s, t, k, ç, ş, h, p harfleri ile biten bir kelimeye c, d, g harfleri ile başlayan bir ek gelirse, ekin başındaki yumuşak harfler sertleşir. Buna göre; c-ç, d-t, g-k olur. Yani, Türkçede sert ünsüzlerden sonra yumuşak ünsüzler gelmez. Dolayısıyla “Codex Comanicus’da” yazımı hatalı, “Codex Comanicus’ta” yazımı doğrudur.

İçerik Düzeltme , ayrıca (Ölmez)

Örnek 1:

“Kapgan Kağan (691-716) ve kardeşi Kültigin ile başdanışmanı Tonyukuk tarafından desteklenen Bilge Kağan (716-734) dönemlerindeki şaşaalı saltanat, Doğu Türklerine ait İmparatorluğun çökmesini engelleyememiştir.” (Roux 2012: 8).

Almanca kaynak metinde her ne kadar “und” [ve] bağlacı yer alıyorsa da, metnin aslında bu bağlaç “Kapgan Kağan” ile “Bilge Kağan” isimleri arasında yer almakta ve “Bilge Kağan” ismini bir ilgi cümlesi takip etmektedir. İlgî cümlesinde ise, Bilge Kağan’ı destekleyenler, yani kardeşi Kültigin ile başdanışmanı Tonyukuk belirtilmektedir.

“Die glanzvolle Herrschaft von Qapgan Qagan (691-716) und von Bilgä Qagan (716-734), der von seinem Bruder Kül Tegin und von dem Hauptrategeber Tonyuquq unterstützt wurde, verhinderte nicht den Sturz des Reiches der östlichen T’u-küe.” (Roux 1999: 178).

Oysa Türkçe çeviride sözdizimi farklıdır, dolayısıyla “ve” bağlacı “Kapgan Kağan” ismi ve Bilge Kağan’ı destekleyenlerin belirtildiği sıfat tamlaması arasında yer almaktadır. Bu durum ise bir anlam kargaşasına, hatta yanlış anlamaya neden olmaktadır. Ancak bu sorun “ve” bağlacı yerine “ayrıca” sözcüğüne yer verildiği takdirde ortadan kalkmaktadır.

Örnek 2:

“Karluklar tarafından Siri Derya’nın aşağı kısımlarına göç etmeye zorlanan Batı Türkleri, Ural Dağları’nın güneyi ile Volga Irmağı arasında kalan bölgeye ulaşırlar, ancak yine buradan da 93 yılı dolayında Oğuzlar ve Hazarlar tarafından göçe zorlanırlar.” (Roux 2011: 9).

913 (Merhan)

Bu örnekte basit bir dikkatsizlik söz konusudur. Almanca kaynak metinde geçen “913 yılı” Türkçeye “93 yılı” olarak aktarılmıştır.

Örnek 3:

Raşid-ad-Din Fadlallah ve aynı şekilde Kâşgarlı Mahmud yirmi dört Oğuz boyunun *tamgalarını* sıralamaktadır (Roux 2011: 122).

¹⁾ Ç. N. Kâşgarlı Mahmud yirmi iki Oğuz boyundan söz etmektedir (Merhan).

Üçüncü örnekte ise bir bilgi yanlışlığı söz konusudur. Her ne kadar Almanca kaynak metinde “Kâşgarlı Mahmud yirmi dört Oğuz boyunun *tamgalarını*

sıralamaktadır” deniliyorsa da, Kâşgarlı Mahmud’un sözlüğü olan *Divânü Lûgat-it-Türk*’te yirmi iki Oğuz boyundan söz edilmektedir. Çevirmen olarak ben, bu hataya Türk okurlarının dikkatini çekmem gerektiğini düşündüm. Bu amaçla dipnot düştüm ve çevirmenin notu olarak konuya açıklık getirdim.

Anlaşılrlığı, Akıcılığı Sağlama

Örnek 1:

“G. J. Ramstedt, *Zwei uigurische Runenschriften in der Nord-Mongolei* [Kuzey Moğolistan’da Runik Alfabe ile Yazılmış İki Uygur Yazıtı], Journal de la Sté. Finno-Ougrienne, XXX, Helsingfors 1913.” (Roux 2011: 13).

Runik yazılı (Merhan)

Bu örnekte bir anlaşılrlık sorunu söz konusu değildir, ancak yazıtların hangi “alfabe ile yazılmış” olduğuna ilişkin ifade fuzulidir. Dolayısıyla editörün önerisi gayet yerindedir.

Örnek 2:

“Bazı belgelere göre, ay ile ağaç arasında bir uyum mevcuttur. Buna göre, ağacın devamlı tekrar eden sirkülasyonun sembolü olduğu kabul edilir.” (Roux 2012: 44).

Buna göre, aynı şekilde ağaç da devamlı tekrar eden bir döngünün sembolü olarak kabul edilir (Ölmez).

Bu örnekte ise bir anlaşılrlık sorunu mevcuttur. Almanca kaynak metinde anlatılmak istenen, tıpkı ay örneğinde olduğu gibi ağaç örneğinde de belli süre aralıklarla kimi durumların tekrarlanıyor oluşudur. Editörün önerdiği şekilde cümle çok daha anlaşılır olmaktadır.

Örnek 3:

“M. Köprülü’ye göre, Türklerin bayrağı başlangıçta Tibet öküzünün kılından, sonraları at kılından yapılmış ve nihayet bir mızrağın ucuna boyanmış bir parça ipek takılmıştır.” (Roux 2012: 51).

nihayet bir mızrağın ucuna takılı boyanmış bir parça ipek olmuştur (Ölmez)

Yine bu örnekte de bir anlaşılrlık sorunu bulunmaktadır. Cümlede, Türklerin bayrağının ne tür malzemelerden yapıldığı sıralanmaktadır. Bu bağlamda, bayrağın “başlangıçta Tibet öküzünün kılından, sonraları at kılından yapılmış” olduğu belirtilirken, anlatım biçimi değiştirilerek “nihayet bir mızrağın ucuna boyanmış bir parça ipek takılmıştır” denmektedir. Bu ise, cümlenin anlaşılrlığını zorlaştırmaktadır. Oysa editörün önerisi yerinde olup, cümlenin gelişinde sıralanan ve bayrak yapımında kullanılan malzemelerin yerini bir parça ipeğin aldığı belirtilmelidir.

Terim, Kavram ve İsim Düzeyinde Düzeltme

Örnek 1:

“Komanlarda ve Bulgarlarda, resmî bir antlaşma yapmak için bir köpeği ortadan ikiye bölmek gerekmekteydi. Joinville, Koman kralının Yunan kralı ile bir antlaşma yaptığından söz eder.” (Roux 2012: 33).

↓
hakanının (Ölmez)

İlk kez M.Ö. 1000 yılında Orta Asya kroniklerinde geçen Komanlar veya Kıpçaklar, eski Türk halklarından biridir. Dolayısıyla, editörün önerdiği üzere, Koman hükümdarlarından bahsederken “bey”, “han” ya da “hakan” unvanlarından birinin kullanılması doğrudur.

Örnek 2:

“Kültigin ve Bilge Kağan Yazıtlarının ikisi de aynı kısa tümceyle başlar: “Yukarıda →mavi →Gök ve aşağıda kahverengi →Yer oluştuğunda, ikisinin arasında →*Kış*’nin (insan) oğulları ortaya çıkar.” (Roux 2011: 71).

↓
yağız (Merhan)

Almanca kaynak metinde “braun” [kahverengi] sözcüğü geçmektedir. Çevirmen olarak ben de, bu sözcüğü Türkçeye “kahverengi” olarak aktardım. Ancak bu örnekte, editörün, incelenecek olan metnin konusuna göre belirlenmesinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Editörlerin Türkolog olmaları sonucu, “braun” sözcüğünün Türkçeye “kahverengi” olarak değil, “yağız” olarak çevrilmesi gerektiğini öğreniyoruz. Zaten kaynak metinde belirtilen yazıtlara baktığımızda da, bu cümle şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: „*Üstte mavi gök, altta yağız yer kıldında, ikisi arasında insan oğlu kılınmış.*“

Örnek 3:

“Marvazi, bu şamanın yanı sıra şarkıcı ve müzisyenlerden de bahseder. Biz onları, henüz 576 yılında Bizans elçisi Zemark’ın Dilzibil’un Sarayı’nda kabul edilmişinde görmektedir.” (Roux 2012: 119).

↓
Dilzibil’un [Ç. N. İstemi Kağan’ın] (Ölmez)

Aynı şekilde bu örnekte de, editörlerin Türkolog olmalarının yararını görmekteyiz. Bizanslıların Dilzibil adını taktıkları ve Batı kaynaklarında bu ad altında bilinen kişi, aslında İstemi Kağan’dan başkası değildir. Editörün önerisinden farklı olarak, metnin Türk mitolojisi olması ve hedef kitlenin Türk okurları olması nedeniyle çevirmenin notu şeklinde parantez içinde açıklama yapmak yerine, Dilzibil adını doğrudan İstemi Kağan olarak aktarmanın daha doğru olduğunu düşünüyorum.

Sözdizimi

Örnek 1:

“Buna rağmen, biz her ne kadar Hiung-nularda Türk ögesinin baskın olduğu yolundaki görüşe meyletsek de, Türkler yerine daha başka etnik gruplar söz konusu olduğunda, bu şüphemiz daha da artmaktadır: örneğin Altaylı ya da Hint-Avrupalı oldukları düşünülen Wusunlar ya da Tung-huların mirasçıları, belki de Moğolların ataları olan Wu-huanlar, Sien-piler.” (Roux 2012: 7).

↓

“Buna rağmen, biz her ne kadar Hiung-nularda Türk ögesinin baskın olduğu yolundaki görüşe meyletsek de, Türkler yerine daha başka etnik gruplar, örneğin Altaylı ya da Hint-Avrupalı oldukları düşünülen Wusunlar ya da Tung-huların mirasçıları, belki de Moğolların ataları olan Wu-huanlar, Sien-piler söz konusu olduğunda, bu şüphemiz daha da artmaktadır.” (Ölmez).

Sözdizimi açısından bakıldığında, cümlede örnek verilen etnik grupların, cümlelerin sonunda değil, aksine “Türkler yerine daha başka etnik gruplar” ifadesinin hemen ardından sıralanması daha doğrudur. Bu şekilde cümle daha anlaşılır ve akıcı bir hal almaktadır.

Örnek 2:

“Yenisey Irmağının yukarı kısmındaki kollarından birinin kıyısında bulunan Uyug Arhan’a ait mezar taşında yer alan ve salt işlevsel olup, Yenisey yazıtlarına özgü o doğal coşkunun bulunmadığı bir ritüel ağıtta, her ne kadar yapılan deşifre çalışmaları henüz kesinlik kazanmadıysa da, ölümlerin çağrılması hakkında ayrıntılı kesin bilgi verilmektedir.” (Roux 2012: 32).

↓

ritüel bir ağıtta (Ölmez)

Bu cümlede söz konusu olan asıl sayı sıfatı “bir” değil, aksine belgisiz sıfat “bir”dir. Dolayısıyla “bir” sıfatının “ritüel ağıtta” ifadesinin başında değil, ortasında, yani “ritüel bir ağıtta” şeklinde yer alması daha doğrudur.

Bişimsel Düzelti (Dipnot, Yazı Tipi vs. Birlik Sağlama)

Örnek 1:

“A. von Gabain, Alttürk. Gram. [Eski Türkçenin Grameri], s. 339.” (Roux 2012: 62).

↓

Alttürk. Gram. (Ölmez).

Kitabın bütününde uygulanan yazım kurallarına göre, madde sonlarındaki kaynaklarda belirtilen kitap ya da makaleler italik yazılmıştır. Dolayısıyla bu örnekte bir dikkatsizlik söz konusudur.

Örnek 2:

“Jisl, *Balbal, Steinbabas und andere Steinfiguren* [Balbal, taş babalar ve daha başka taş figürler], Prag 1970.” (Roux 2011: 47).

[Balbal, Taş Babalar ve Daha Başka Taş Figürler] (Merhan)

Aynı şekilde bu örnekte de basit bir dikkatsizlik hatası söz konusudur. Kaynaklarda geçen kitap ya da makalelerin başlıklarını oluşturan sözcüklerin ilk harfleri büyük yazılır.

Örnek 3:

“Bu, islamiyeti benimsedikten sonra da muhafaza edilen bir ifade olup, Büyük Moğol İmparatorluğu’nun kurucusu Babür’ün (ö. 1530) *Hatıra*’ının oluştuğu dönemde bile mevcuttu. →Ruh; Tengri.” (Roux 2011: 133).

(Arial) (Tahoma)

→Ruh; Tengri

(Times New Roman) (Merhan)

Kitabın bütününde “Times New Roman” yazı tipi kullanılmıştır. Dolayısıyla “Arial” ve “Tahoma” yazı tiplerinin kullanıldığı bu örnekte de basit bir dikkatsizlik hatası söz konusudur.

Örnek 4:

“... ilişkin ritüelleri sınıflandırmayı çok güçleştirmektedir: Şüphesiz likantropiye uygun davranmakta, ancak en azından →Hayvanlar Aleminde yerlerini almaktadırlar.” (Roux 2012: 58).

“... ilişkin ritüelleri sınıflandırmayı çok güçleştirmektedir: Şüphesiz likantropiye uygun davranmakta, ancak en azından →Hayvanlar Aleminde yerlerini almaktadırlar.” (Ölmez).

Sayfa düzeni açısından bir satırda sadece “lar.” ekinin yer alması ve paragrafın bu şekilde bitmesi uygun olmadığından, bir önceki satırın sıkıştırılarak “lar.” ekinin yukarı çekilmesi önerilmiştir.

5. Sonuç

Yayınevlerindeki nitelikli eleman sayısının yetersizliği veya kısıtlı maddi koşullar nedeniyle ülkemizde lektör, editör ve redaktörün görevleri genellikle tek bir kişide toplanabiliyor. Yaratıcı bir etkinlikte bulunarak, bir metni başka dilde yeniden yazmaya çalışan çevirmenler ise, her ne kadar yayın sektörünün omurgasını oluşturuyorlarsa da, dağınık, örgütsüz ve maddi açıdan fevkalade mağdurlar. Bu sorunlar, yukarıda sayılan ve aralarında sağlıklı bir iletişimin de

bulunmadığı, yayıncılık dünyası içinde yer alan bu farklı meslek gruplarının karşı karşıya bulunduğu kurumsallaşma sıkıntısının temel nedenleri arasındadır.

Yayın dünyası içindeki temel yapı taşlarından olan ve yayınevine bir dosya/yapıt sunan yazar ve çevirmen, bu dosyanın/yapıtın kitaba dönüşüm süreci içinde yer alan lektör, editör ve redaktör ile süreç sonunda ortaya çıkan ürünün, yani kitabın okuru arasındaki yapısal organizasyonu, başka bir deyişle aralarındaki ilişkiyi ve bu yapı taşlarının birbirlerini nasıl etkiledikleri ve biraraya gelerek nasıl bir ortak etki oluşturduklarını bilmekte fayda var diye düşünüyorum.

Nitekim, Jean-Paul Roux'un *Eski Türk Mitolojisi* adlı yapıtının Türkçe çevirisine ilişkin editörlerin yaptıkları önerilere baktığımızda, birçoğunuz gibi bizzat ben de -yani kitabın çevirmeni de- “nasıl olur da bu hataları yaptım” demekten kendimi alamadım. Bunun nedeni, çevirmen olarak benim, ortaya koyduğum yapıta kusursuz gözüyle bakmam, başka bir deyişle yapıt ile aramda gerekli eleştirel mesafeyi sağlayamamamdır. Oysa editör, değerlendirilmek üzere kendisine sunulan her şeyden kuşkulandırmakta, yazar ya da çevirmene “sıfır güven”le (Özpalabıyıklar 2011: 29) yaklaşmaktadır. Sonuç itibarıyla, yukarıda da belirttiğim üzere, editörün, yaptığı önerileri çevirmen olarak benimle paylaşması neticesinde, aslında doğrusunu bildiğim, ancak yanılarak ya da alışkanlık sonucu yaptığım bu hataların ayırıcısına varabildim. Başka bir deyişle, hangi hataları yaptığımı takip edebildim ve ileride bu hataları tekrarlamaktan sakınabileceğim.

Yayın dünyası içinde, ister bir çevirmen, isterse zincirin son halkasını oluşturan okur olarak yer alalım, karşılıklı bir öğrenme ortamı yaratarak yapılan işi geliştirmenin tek yolu, birbirimizle konuşmak ve tartışmak olsa gerek. Örneğin, editör ile çevirmen arasında kurulacak sağlıklı bir iletişim büyük önem taşımaktadır. Yapıtı, bir başka ifadeyle ham malzemeyi kitaba dönüştüren kişi olarak tanımlayabileceğimiz ve yerine getirdiği bu işlevden ötürü bir “tadilatçı terzi”ye (Bora 2011: 33) benzetilen editörün, kendisine sunulan yapıtla ilişkin yaptığı önerileri, başka bir deyişle önerdiği tadilatı çevirmen ile paylaşması, çevirilerin niteliğinin artmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Açıklamalar

¹ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü ve Uluslararası Çeviri Fonları, Vakıf ve Çeviri Merkezleri ile ÇEV-BİR ve Çeviri Derneği işbirliğiyle ilki 2011 yılı ekim ayında İstanbul Büyükkada'da düzenlenen “Almanca-Türkçe/Türkçe-Almanca Çeviri Atölyesi”ndeki moderatörlük görevim sırasında katılımcılar, Ayfer TUNÇ'un çeviri atölyesine davet edilmiş olmasından ve böylece kitabı üzerinde çalıştıkları bir yazar ile karşılıklı olarak doğrudan fikir alışverişinde bulunabilmekten dolayı memnun olduklarını belirterek, yaptıkları çevirilerin nasıl tashih edildiği konusunda fikir sahibi olabilmek amacıyla da, bir sonraki yıl için çeviri atölyesine konuk olarak büyük yayınevlerinden birinde görev yapan tanınmış bir editörün de

davet edilmesini önermişlerdi. Bu gelişmeler ışığında, çevirmen-editör ilişkisi dikkatimi çekmiş ve Almancadan Türkçeye çevirisini yapmış olduğum ve BilgeSu Yayıncılık tarafından basılan Jean-Paul Roux'ya ait *Eski Türk Mitolojisi* örnekleminde, çevirinin 2011 yılında yayımlanan ilk baskısı için Doç. Dr. Aziz Merhan tarafından yapılan editörlük çalışması ile 2012 yılında yayımlanan ikinci baskısı için Prof. Dr. Mehmet Ölmez tarafından yapılan editörlük çalışmasından faydalanarak konuyu irdelemeye çalıştım.

- ² Bu arada, ülkemizde yayımlanan kitapların büyük bir bölümünün çeviri olduğu göz önünde bulundurulursa, büyük sorunlarla boğuşan ve seslerini duyuramayan çevirmenlerin asıl mağdurlar olduğu anlaşılacaktır.
- ³ Makalenin devamında geçecek olan editör kavramı geniş anlamıyla kullanılmıştır; başka bir deyişle, lektör ve redaktörün görevlerini de üstlenmiş olan kişi kastedilmektedir.

Kaynaklar

- Akaş, Cem (2011). "Editörlük. Tanı, Seyir, Tedavi". *Notos Öykü* 27: 23-38.
- Birkan, Tuncay (2002). "Kötü çevirinin asıl sorumlusu kötü yayımcılıktır". *Virgül*. Eylül 2002: 53-55.
- Bora, Tanıl (2004a). "Editör Kimdir, Eserleri Nelerdir? Editörlük ve Kurumlaşma", *Virgül*. Nisan 2004: 74-75.
- _____, (2004b). "Editör Kimdir, Eserleri Nelerdir? Piyasa, Okur, Yazar ve Metin Arasında". *Virgül*, Mayıs 2004: 89-90.
- _____, (2004c). "Editör Kimdir, Eserleri Nelerdir? 'Hizmet', Haz, İktidar", *Virgül*, Haziran 2004: 73-75.
- _____, (2011). "Editör: Tadilatçı Terzi". *Notos Öykü* 27: 32-35.
- Carter, Rebecca (2011). "Editörlük Dünyası...". *Notos Öykü* 27: 37-40.
- Ergüden, Işık (2002). "Çevirmen sömürüsü ve yayımcılık", *Virgül*, Eylül 2002: 51-53.
- Ergün, Furkan (2008). "Editör ne iş yapar", *Kitap Zamanı* 28: 7 Mayıs 2008: 8-9.
- Gümüş, Semih (2011). "Editörlük Elbette Zor Zanaat". *Notos Öykü* 27: 44-46.
- Nişanyan, Sevan (2012). *Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*. İstanbul: Everest Yay.
- Özpalabıyıklar, Selahattin (2011). "Editörüm ve Tedavi Görmüyorum! (Editörlük Zanaatı üzerine başıbozuk notlar)". *Notos Öykü* 27: 29-31.
- Roux, Jean-Paul (1999). *Die alttürkische Mythologie*. Stuttgart: J. G. Cotta'sche Buchhandlung GmbH.
- _____, (2011). *Eski Türk Mitolojisi*. Çev. Musa Yaşar Sağlam, 1. Baskı, Ankara: BilgeSu Yay.
- _____, (2012). *Eski Türk Mitolojisi*. Çev. Musa Yaşar Sağlam, 2. Baskı, Ankara: BilgeSu Yay.

What a Translator Fails to Capture and Suggestions of the Editor

Musa Yaşar Sağlam*

Abstract

This article analyzes “editing”, which has recently started to become institutionalized in Turkey, and the “editor-translator” relationship. In Turkey, editors - just like translators - do not play a prominent role, let alone getting the respect they deserve. Usually, a book is referred to by mentioning its author only; and neither the editor nor the translator of the book is properly cited. Yet, an editor is the “assurance” of a published book (Gümüş 2011: 44). Goethe, Brecht, Nietzsche, Zweig did not write in Turkish, but it is the translators who have made them talk in Turkish. Interestingly enough, the editor-translator relationship is different than the editor-author one. Typically, editors tend to edit translations more freely than the original pieces. However, they should know that translation “is not a plain transmission of words; but it is rewriting a passage in another language” (Bora 2011: 34), hence, a translator produces “a piece of literature”, too. Attempting to clarify the duties and responsibilities of editors, in this study the author analyzes using a piece of work by Jean-Paul Roux, entitled *Eski Türk Mitolojisi* and translated by the author himself from German to Turkish the editor-translator relationship as well as the vital role that an editor plays in publishing, i.e., intervening for the purpose of improving/developing.

Keywords

Editor, translator, editor-translator relationship, translation mistakes

* Prof. Dr., Hacettepe University, Faculty of Letters, Department of German Language and Literature - Ankara / Turkey
mysaglam@hacettepe.edu.tr

Упущенное из виду переводчиком и предложения редактора

Муса Яшар Саглам*

Аннотация

В этой статье рассматриваются «редакторство» как профессия, которая в Турции в последние годы движется к институционализации и отношения между редактором и переводчиком. Редакторы в Турции, точно так же, как и переводчики, не то, чтобы видят уважение, которое они заслуживают, они почти всегда остаются на заднем плане. Когда речь идет о какой-либо книге, упоминается только ее автор, а редактор или переводчик книги даже не упоминаются. Тогда, как редактор является «гарантом, страховкой» опубликованной книги (Гюмюш 2011: 44). Гете, Брехт, Ницше, Цвейг не писали на турецком языке, но благодаря переводчикам они заговорили на этом языке. Интересно, что отношения между редактором и переводчиком значительно отличаются от отношений между редактором и писателем. Как правило, редакторы, по сравнению с оригинальным текстом, более смело редактируют переводы. Однако, они должны знать, что перевод – это «не прямая передача текста, а новое написание текста на другом языке» (Бора 2011: 34); поэтому продукция переводчика тоже является произведением. В данной работе автор пытается внести ясность в обязанности редактора и на примере переведенного с немецкого на турецкий язык произведения Жан- Поль Ру «Eski Türk Mitolojisi» (Древнетюркская мифология) показывает важную роль редактора в деле правки/улучшения текста перевода, а также изучает взаимосвязь редактора и переводчика.

Ключевые слова

Редактор, переводчик, отношения между редактором и переводчиком, ошибки перевода

* проф.док. университет Хажеттепе, факультет литературы, кафедра немецкого языка и литературы – Анкара/Турция
mysaglam@hacettepe.edu.tr